



Határozatok Tára

MELCHIOR WATHELET
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2017. február 9.¹

C-99/16. sz. ügy

Jean-Philippe Lahorgue
kontra
Ordre des avocats du barreau de Lyon,
Conseil national des barreaux (CNB),
Conseil des barreaux européens (CCBE),
Ordre des avocats du barreau de Luxembourg

(a tribunal de grande instance de Lyon [lyoni általános hatáskörű bíróság, Franciaország] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal — Szolgáltatásnyújtás szabadsága — 77/249/EGK irányelv — 4. cikk — 5. cikk — Az ügyvédi hivatás gyakorlása — RPVA fiók — A fiók biztosításának megtagadása — Hátrányos megkülönböztetés”

I. Bevezetés

1. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem az ügyvédi szolgáltatásnyújtás szabadsága tényleges gyakorlásának elősegítéséről szóló, 1977. március 22-i 77/249/EGK tanácsi irányelv² 4. cikkének értelmezésére irányul.

2. Az ügyvédi szolgáltatásnyújtás szabadsága akadályainak kérdése nem új téma. Ugyanakkor az informatika térhódítása az igazságszolgáltatás terén, valamint az eljárási iratok elektronizációja, az új kommunikációs módszerek megjelenése, a virtuális adattárolás lehetősége, illetve a mesterséges intelligenciával rendelkező programok elkerülhetetlenül átalakítják az e hivatással és gyakorlásával kapcsolatos felfogásunkat.

3. A jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem ebbe az összefüggésbe illeszkedik. Alapja ugyanis az, hogy az ordre des avocats du barreau de Lyon (lyoni ügyvédi kamara, Franciaország) megtagadta, hogy biztosítsa J-P. Lahorgue mint határokon átnyúló szolgáltatásokat nyújtó szolgáltató részére a francia bíróságok hivatalaival folytatott biztonságos elektronikus kommunikációhoz szükséges eszközt, vagyis az ügyvédi virtuális magánhálózathoz (réseau privé virtuel des avocats) való hozzáférést biztosító fiókot (a továbbiakban: RPVA-fiók).

¹ — Eredeti nyelv: francia.

² — HL 1977. L 78., 17. o.; magyar nyelvű különkiadás 6. fejezet, 1. kötet, 52. o.

II. Jogi háttér

A. Az uniós jog

4. A 77/249 irányelv 4. cikke a következőképpen rendelkezik:

„(1) Azok a tevékenységek, amelyek az ügyfél jogi [helyesen: bírósági] eljárásban való vagy hatóságok előtti képviseletével kapcsolatosak, a fogadó tagállamban annak szabályai szerint gyakorolhatók, kivéve azokat a szabályokat, amelyek a letelepedés helyére vagy az említett tagállamban a szakmai szervezetnél történő bejegyzésre vonatkoznak.

(2) E tevékenységek gyakorlása során az ügyvédnek tiszteletben kell tartania a fogadó tagállam szakmai szabályait, azon tagállam szabályainak sérelme nélkül, amelyből érkezik.

[...]”

5. A 77/249 irányelv 5. cikke a következőképpen rendelkezik:

„A bírósági eljárásban való ügyfélképviselettel kapcsolatos tevékenységek ellátása során a tagállam előírhatja az 1. cikk hatálya alá tartozó ügyvédek számára, hogy:

- a fogadó tagállamban a helyi szabályok vagy szokások szerint bemutatásra kerüljenek a bírói testület elnökének, vagy amennyiben az szükséges, az illetékes kamara elnökének bemutatassák őket;
- eljárásuk során működjenek együtt egy, a szóban forgó bírói testület előtt eljárásra jogosult olyan ügyvéddel, aki szükség esetén e testület előtt felel, vagy egy, a testület előtt eljárásra jogosult »avoué«-vel, illetve »procuratore«-vel.”

B. A francia jog

1. A 91–1197 sz. rendelet

6. A 77/249 irányelvet a décret n° 91–1197, du 27 novembre 1991, organisant la profession d’avocat (az ügyvédi hivatás szervezéséről szóló, 1991. november 27-i 91–1197 sz. rendelet) ültette át a francia jogba.

7. A 91–1197 sz. rendelet 202–1. cikke szerint:

„Amennyiben [valamely tagállam állampolgárságával rendelkező, valamely tagállamban letelepedett] ügyvéd a bíróság vagy hatóságok előtt egy ügyfél képviseletét vagy védelmét ellátja, tevékenységét ugyanazon feltételek mellett végzi, mint valamely francia kamarába bejegyzett ügyvéd.

[...]

Polgári ügyekben, ha kötelező a jogi képviselet az általános hatáskörű bíróság előtt, az ügyvéd csak akkor járhat el, ha az eljáró bíróságnál képviseleti jogosultsággal rendelkező ügyvédnél jelölt meg kézbesítési címet, amelyre az eljárási iratok szabályszerűen kézbesíthetők.[...]

Ha kötelező a jogi képviselet a cour d’appel [fellebbviteli bíróság] előtt, csak akkor járhat el a bíróság előtt, ha az eljáró bíróságnál képviseleti jogosultsággal rendelkező ügyvédnél jelölt meg kézbesítési címet, amelyre az eljárási iratok szabályszerűen kézbesíthetők. [...]”

2. A polgári perrendtartás

8. A décret n° 2005–1678 du 28 décembre 2005 (2005. december 28-i 2005–1678. sz. rendelet) új XXI. címet iktatott a code de procédure civile-be (polgári perrendtartás), amelynek címe „Elektronikus kommunikáció”.

9. A code de procédure civile jelenleg hatályos 748–1. cikke azt írja elő, hogy „[a]z eljárási iratok, okiratok, felhívások, figyelmeztetések, idézések, jelentések, jegyzőkönyvek, illetve másolatok megküldésére, benyújtására, és az azokról való értesítésre, valamint a végrehajtási záradékkal ellátott bírósági határozatok kézbesítésére a jelen címben meghatározott feltételekkel és módokon elektronikus úton is sor kerülhet, az e kommunikációs mód használatát előíró különös rendelkezéseket nem sértve”.

10. Továbbá, a cour d’appel előtti kötelező jogi képvisellel járó eljárást illetően a code de procédure civile 930–1. cikke a következőképpen rendelkezik:

„Az eljárási iratokat hivatalból figyelembe veendő elfogadhatatlanság terhe mellett elektronikus úton kell benyújtani a bíróságnak.

Amennyiben egy irat a benyújtó személyén kívül álló okból nem továbbítható elektronikusan, akkor azt papír hordozón kell rögzíteni, illetve benyújtani a bíróság hivatalához. [...]

A felhívásokat, figyelmeztetéseket és idézéseket a felek ügyvédei részére elektronikusan kézbesítik, kivéve, ha az a kézbesítőn kívül álló okból nem lehetséges.

Az igazságügyminiszter rendeletben határozza meg az elektronikus kommunikáció részletszabályait.”

3. Az *arrêté du 7 avril 2009 relatif à la communication par voie électronique devant les tribunaux de grande instance (az általános hatáskörű bíróságokkal folytatott elektronikus kommunikációról szóló, 2009. április 7-i rendelet)*

11. A 2009. április 7-i rendelet³ 5. cikke szerint „[a]z ügyvédek a Conseil national des barreaux [ügyvédi kamarák nemzeti tanácsa] feladatkörében működtetett, »ügyvédi virtuális magánhálózat« (RVPA) elnevezésű független magánhálózathoz való csatlakozást szolgáló eljárás révén férnek hozzá a bíróságok rendelkezésére bocsátott elektronikus kommunikációs rendszerhez”.

12. E rendelet 9. cikke kimondja továbbá, hogy „[a]z ügyvédek RPVA-hoz kapcsolódását azonosító biztosítja. Ez az azonosító egy olyan tanúsítási szolgáltatáson alapul, amely garantálja a természetes személy ügyvédi minőségének igazolását [...]. Az azonosító tartalmaz egy, az elektronikus tanúsítvány érvényességének ellenőrzését szolgáló funkciót. Az azonosítót a Conseil national des barreaux mint igazoló hatóság nevében eljáró elektronikus tanúsító szolgáltató szolgáltatja”.

III. Az RPVA

13. Franciaország a 2000-es évek közepén kezdte meg a bírósági eljárások elektronizációját.

14. E folyamat eredményeként az elektronikus kommunikációról szóló jegyzőkönyvet írtak alá a rendes bíróságok és az ügyvédek között (ennek neve „ComCi TGI” az elsőfokú bíróságok és „ComCi CA” a másodfokú bíróságok esetében).

3 — JORF 86. sz., 2009. április 11., 6365. o.

15. E jegyzőkönyv célja többek között a bíróságok és az ügyvédek közötti kommunikáció javítása a strukturált adatok elektronizált cseréje révén. Műszaki szempontból két elkülönült intranethálózatról van szó, amelyeket az „e-barreau” (elektronikus kamara) elnevezésű felület kapcsol össze. E két hálózat a bíróságok igazságügyi minisztérium által működtetett intranetje („réseau privé virtuel justice”, bírósági virtuális magánhálózat) és az ügyvédek Conseil national des barreaux (ügyvédi kamarák nemzeti tanácsa, CNB) által működtetett intranetje, az RPVA.

16. Az ügyvédi irodák és az RPVA szolgáltatási felülete közötti adatforgalmat titkosítják, egy algoritmus használata révén az iroda internetkapcsolódási eszköze előtt, az iroda helyi hálózatán található VPN fiók és az RPVA szolgáltatások felületére való belépésnél található frontális VPN között.

17. Kizárólag a szabályszerűen azonosított, és az RPVA szolgáltatáshoz való kapcsolódásra engedéllyel rendelkező fiókok kommunikálhatnak a frontális VPN-nel az RPVA-felületre való belépésnél, és így módon csak ezek vehetik igénybe az elektronikus kamara szolgáltatását. A 2017. január 11-én tartott tárgyaláson a CNB által szolgáltatott tájékoztatás szerint a fiókokat azóta USB-kulcsok váltották fel.

18. Materiális szempontból ez az azonosító egy, az egyes ügyvédekhez kapcsolt fizikai kriptográfiai elektronikus hordozón (vagyis egy USB-csatlakozóval ellátott, memóriával rendelkező eszközön) található elektronikus tanúsítvány. Az eszköz neve „RPVA-fiók”, és lehetővé teszi az elektronikus kamara szolgáltatásai felhasználóinak azonosítását.

19. A gyakorlatban a hitelesítést az teszi lehetővé, hogy az ügyvéd személyes elektronikus tanúsítványa az ügyvédek országos névjegyzékéhez kapcsolódik, amelyet a valamennyi francia ügyvédi kamara névjegyzékével végzett napi szinkronizáció révén automatikusan frissítenek.

20. Az említett jegyzőkönyvet követően az igazságügyi minisztérium és a CNB több egymást követő megállapodást kötött, annak érdekében, hogy megállapítsák az ügyvédek és az első-, illetve másodfokú bíróságok közötti kommunikáció módjait és feltételeit.

21. Az igazságügyi minisztérium és a CNB között kötött 2010. június 16-i megállapodás VI. cikkének megfelelően a „ComCi CA”-ra és a „ComCI TGI”-re való regisztráció azon ügyvédi kamara közvetítésével történik, amelyhez az ügyvéd tartozik. Az RPVA-fiók biztosítása szintén e kamara feladata.⁴

IV. Az alapeljárás tényállása

22. J-P. Lahorgue francia állampolgárságú ügyvéd, a luxemburgi ügyvédi kamara tagja.

23. Azt kérte a lyoni ügyvédi kamarától, hogy biztosítsanak számára RPVA-fiókot. A kamara nem adott helyt J-P. Lahorgue kérelmének, arra hivatkozva, hogy nem tagja az ügyvédi kamarának.

24. Ezen elutasítást követően J-P. Lahorgue a tribunal de grande instance de Lyon (lyoni általános hatáskörű bíróság) elnöke elé idéztette a lyoni ügyvédi kamarát, a CNB-t, a Conseil des Barreaux Européens-t (európai ügyvédi kamarák tanácsa, a továbbiakban: CCBE), valamint az Ordre des avocats du Barreau de Luxembourg-t (luxemburgi ügyvédi kamara), és ideiglenes intézkedést kért a bíróságtól: a lyoni ügyvédi kamara kötelezését arra, hogy egy héten belül késedelmi bírság terhe mellett biztosítson számára az ügyvédi hivatás teljes körű, a francia ügyvédekkel azonos feltételek mellett történő franciaországi gyakorlását lehetővé tévő RPVA-fiókot.

⁴ — Lásd a CNB észrevételeinek 15. oldalát. E megállapodást két alkalommal meghosszabbították, mielőtt felváltotta volna egy újabb, 2016. június 24-én kötött megállapodás.

25. A kérdést előterjesztő bíróság kétségeket fogalmaz meg azzal kapcsolatban, hogy összeegyeztethető-e az uniós joggal a lyoni ügyvédi kamara elutasító határozata.

26. Úgy véli különösen, hogy büntető- vagy szociális ügyekben a fellebbezési jog gyakorlása nem jár olyan korlátozással egy másik tagállam ügyvédje számára, amely azon kötelezettségben nyilvánul meg, hogy az érintett bíróság székhelye szerinti kamara együttműködő ügyvéd tagjához kell fordulnia, ezért úgy tűnhet, hogy nem felel meg a hivatás e szabad gyakorlásának, ha egy másik tagállambeli ügyvédi kamara tagjának előírják azt, hogy az RPVA használata céljából az érintett bíróság székhelye szerinti kamara együttműködő ügyvéd tagjához kell fordulnia.

27. E körülmények között a tribunal de grande instance de Lyon (lyoni általános hatáskörű bíróság) elnöke úgy ítélte meg, hogy célszerű felfüggeszteni az eljárást, és hogy előzetes döntéshozatal céljából kérdést kell intézni a Bírósághoz.

V. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem és a Bíróság előtti eljárás

28. A Bírósághoz 2016. február 19-én beérkezett 2016. február 15-i, ideiglenes intézkedést elrendelő végzésével, amelyet kiegészített a Bíróságon 2016. március 22-én nyilvántartásba vett 2016. március 14-i, kiegészítő ideiglenes intézkedést elrendelő végzés, a tribunal de grande instance de Lyon (lyoni általános hatáskörű bíróság) elnöke tehát úgy döntött, hogy a következő kérdést terjeszti előzetes döntéshozatal céljából a Bíróság elé:

„Az ügyvédi virtuális magánhálózat (RPVA) fiók biztosításának megtagadása egy olyan tagállam ügyvédi kamarájába megfelelően bejegyzett ügyvédtől, ahol az ügyvédi tevékenységét a szolgáltatásnyújtás szabadságának megfelelően végezni szeretné, a 77/249 irányelv 4. cikkébe ütközik-e, mivel olyan hátrányos megkülönböztetéssel járó intézkedésnek minősül, amely alkalmas arra, hogy a szolgáltatásnyújtás szabadságát élvező szolgáltatót megakadályozza a hivatás gyakorlásában, abban az esetben, ha ezen együttműködő ügyvéd igénybevételét a törvény nem írja elő?”

29. E kérdés egy olyan állítást tartalmaz, amely nem felel meg az alapeljárás felperese helyzetének, mivel olyan ügyvéd helyzetére vonatkozik, aki „olyan tagállam ügyvédi kamarájába van bejegyezve, ahol az ügyvédi tevékenységét a szolgáltatásnyújtás szabadságának megfelelően végezni szeretné”, ami nem áll J-P. Lahorgue-ra.

30. Ezenkívül e megfogalmazás megváltoztatja a kérdésre vonatkozó azon javaslatot, amelyet maga a felperes terjesztett elő. Márpedig, noha a kérdést előterjesztő bíróságot nem kötik a felek e tekintetben előterjesztett javaslatai,⁵ az előzetes döntéshozatal iránti kérelemből kitűnik, hogy a kérdést előterjesztő bíróság a jelen ügyben „a kérelmező által javasolt előzetes döntéshozatalra irányuló [...] kérdést”⁶ kívánta előterjeszteni.

5 — Lásd ebben az értelemben: 2013. július 18-i Consiglio Nazionale dei Geologi ítélet (C-136/12, EU:C:2013:489, 29–31. pont).

6 — Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem 5. oldala.

31. Mivel e javasolt kérdés nem tartalmaz ellentmondást és nem pontatlan, valamint megfelel az alapeljárás felperese ténybeli helyzetének, úgy vélem, hogy a kérdést úgy kell elfogadni, ahogy az az előzetes döntéshozatal iránti kérelem első bekezdésében szerepel, nem pedig úgy, ahogy a rendelkező részben:

„Az RPVA-fiók biztosításának megtagadása egy tagállami kamarába megfelelően bejegyzett ügyvédtől, pusztán abból az indokból, hogy nincs bejegyezve azon másik tagállam kamarájába, ahol az ügyvédi tevékenységét a szolgáltatásnyújtás szabadságának megfelelően végezni szeretné, a 77/249 irányelv 4. cikkébe ütközik-e, mivel olyan hátrányos megkülönböztetéssel járó intézkedést jelent, amely alkalmas arra, hogy akadályozza a szolgáltatásnyújtás szabadságát élvező szolgáltatót a hivatás gyakorlásában, abban az esetben, ha [az] együttműködő ügyvéd igénybevételét a törvény nem írja elő?

32. A CNB, a francia kormány, valamint az Európai Bizottság terjesztett elő írásbeli észrevételeket. Ezenkívül kifejtették álláspontjukat a 2017. január 11-én tartott tárgyaláson.

33. J-P. Lahorgue és az lyoni ügyvédi kamara nem terjesztettek elő írásbeli észrevételeket. Érveiket ugyanakkor kifejtették az említett tárgyaláson.

VI. Elemzés

A. Az ügyvédi szolgáltatásnyújtás szabadságára vonatkozó ítélkezési gyakorlat

34. Ahogy arra a jelen indítvány bevezetésében emlékeztettem, az ügyvédi szolgáltatásnyújtás szabadsága, és annak potenciális akadályai nem jelentenek új témát. A Bíróságnak már a 77/249 irányelv elfogadását megelőzően is volt alkalma arra, hogy hat hónapos időközzel megerősítse azt, hogy a Szerződés letelepedés szabadságára, illetve szolgáltatásnyújtás szabadságára vonatkozó rendelkezései alkalmazandók az ügyvédekre.⁷

35. Nem meglepő tehát, hogy az e rendelkezések értelmezése kapcsán rögzített elveket alkalmazták az ügyvédi hivatással kapcsolatos szolgáltatásnyújtások esetében is.

36. Ily módon az EUMSZ 56. cikk nem csak a más tagállamban letelepedett szolgáltatóval szemben a nemzetisége alapján alkalmazott minden hátrányos megkülönböztetés eltörlését követeli meg, hanem ugyanúgy valamennyi korlátozás megszüntetését akkor is, ha azok különbségtétel nélkül vonatkoznak a nemzeti és az egyéb tagállamokból származó szolgáltatókra, amennyiben azok akadályozzák, zavarják vagy kevésbé vonzóvá teszik egy olyan másik tagállamban letelepedett szolgáltató szolgáltatásait, ahol az jogszerűen nyújt hasonló szolgáltatásokat.⁸

37. Másként fogalmazva, az EUMSZ 56. cikkbe ütközik minden olyan nemzeti szabályozás alkalmazása, amely a tagállamok közötti szolgáltatásnyújtást a kizárólag egy tagállamon belüli szolgáltatásnyújtásnál *nehezebbé teszi*.⁹

38. A Bíróság ugyanakkor megerősítette, hogy a kérdéssel kapcsolatos klasszikus ítélkezési gyakorlatnak megfelelően azon tagállami intézkedések, amelyek alkalmasak arra, hogy akadályozzák vagy kevésbé vonzóvá tegyék a Szerződés által biztosított alapvető szabadságok gyakorlását, az alábbi négy feltétel teljesülése esetén engedhetők meg:

– alkalmazásuk nem jár hátrányos megkülönböztetéssel;

7 — Lásd: 1974. június 21-i Reyners-ítélet (2/74, EU:C:1974:68); 1974. december 3-i van Binsbergen ítélet (33/74, EU:C:1974:131).

8 — Lásd ebben az értelemben: 2006. december 5-i Cipolla és társai ítélet (C-94/04 és C-202/04, EU:C:2006:758, 56. pont).

9 — Lásd ebben az értelemben: 2006. december 5-i Cipolla és társai ítélet (C-94/04 és C-202/04, EU:C:2006:758, 57. pont).

- azokat közérdeken alapuló kényszerítő indokok igazolják;
- alkalmasak a követett cél megvalósításának biztosítására; valamint
- nem lépik túl az elérni kívánt cél megvalósításához szükséges mértéket.¹⁰

B. Az elvek alkalmazása a jelen ügyre

1. Előzetes megjegyzések a jogvitának a kérdést előterjesztő bíróság által felvázolt helyzetre korlátozódását illetően, valamint a jogi háttérrel kapcsolatban

a) A jogvita azon eljárásokra korlátozódásáról, amelyekben az ügyvédi képviselet nem kötelező

39. Az alapeljárásban felmerülő kérdés az, hogy a 77/249 irányelv 4. cikkébe ütközik-e, ha egy tagállam kizárólag az e tagállam ügyvédi kamarai tagságával rendelkező ügyvédek számára biztosítja azokat a technikai eszközöket, amelyek lehetővé teszik az eljárási iratok elektronikus közlését az említett tagállam bíróságaival.

40. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelemből, valamint a Bíróság elé terjesztett írásbeli és szóbeli észrevételekből az tűnik ki, hogy a büntető- és szociális ügyekkel kapcsolatos eljárási szabályok nem teszik kötelezővé a felek ügyvédi képviseletét, és ebből következően az eljáró bíróság székhelye szerinti ügyvédi kamarai tagsággal rendelkező együttműködő ügyvéd igénybevétele sem. A kérdést előterjesztő bíróság ugyanakkor láthatóan abból az előfeltevésből indul ki, hogy az a körülmény, hogy a valamelyik másik tagállamban letelepedett ügyvéd nem rendelkezik RPVA-fiókkal, valójában arra kötelezi, hogy együttműködő ügyvédet vegyen igénybe.

41. A francia kormány szerint a kérdést előterjesztő bíróság által feltett kérdés csak ezekben az eljárásokban releváns, azokban pedig, ahol a jogi képviselet kötelező, nem. Az utóbbi típusú eljárásokban ugyanis mind a Franciaországban letelepedett (és a jogvitában eljáró bíróság szerintitől eltérő kamarai tagsággal rendelkező) ügyvédek, mind a valamelyik másik tagállamban letelepedett ügyvédek kötelesek a tevékenységének gyakorlására az említett bíróság előtt jogosult ügyvéddel együttműködve eljárni. Márpedig kizárólag az utóbbi ügyvédnek lehet szüksége RPVA-fiókra.

42. A Bizottság ezzel szemben úgy véli, hogy az arra a kérdésre adandó válasz, hogy az RPVA biztosításához előírt helyi kamarai tagsági kötelezettség összeegyeztethető-e a 77/249 irányelv 4. cikkével, független a szóban forgó eljárás típusától (polgári, büntető vagy szociális).

43. Mivel a kérdést előterjesztő bíróság a jogi és ténybeli háttérrel kapcsolatos ismertetését kizárólag azon eljárásokra korlátozta, amelyeknél a felek ügyvédi képviselete nem kötelező, úgy vélem, hogy a Bíróságnak nem feladata, hogy válaszában olyan helyzetre is kitérjen, amellyel kapcsolatban nem tettek fel neki kérdést.¹¹

10 — Lásd ebben az értelemben: 1995. november 30-i Gebhard-ítélet (C-55/94, EU:C:1995:411, 37. pont).

11 — Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés terjedelméről és a Bíróság szerepéről lásd többek között: 2014. október 16-i Welmory-ítélet (C-605/12, EU:C:2014:2298, 33–35. pont).

b) A jogi háttérrel

44. Annak érdekében, hogy megbizonyosodjon arról, hogy helyesen értelmezi a kérdést előterjesztő bíróság által feltett kérdést, és hogy hasznos választ tudjon számára adni, a Bíróság 2016. október 12-én felvilágosításkérést küldött az utóbbi számára, amelyben felkérte, hogy 2016. november 21-ig erősítse meg, hogy az általa hivatkozott eljárások (vagy a büntető- és szociális ügyek) vonatkozásában a francia jog lehetővé teszi az eljárási iratok postai úton történő kézbesítését.

45. A kérdést előterjesztő bíróság 2016. december 14-i, a Bírósághoz ugyanezen hónap 23. napján beérkezett válaszából, valamint a francia kormány képviselője által a 2017. január 11-i tárgyaláson ismertetett kiegészítő magyarázatokból kitűnik, hogy a kötelezően elektronikus úton történő kommunikáció főszabály szerint azon fellebbviteli eljárásokra korlátozódik, amelyek vonatkozásában kötelező az ügyvédi képviselet.

46. Ugyanakkor az elektronikus úton történő kommunikációt lehetővé – de nem kötelezővé – tették három másik esetben, amelyekben az ügyvédi képviselet fakultatív: egyes, a tribunal de grande instance előtt folyó eljárásokban,¹² a cour d'appel előtt folyó olyan eljárásokban, amelyek esetében az ügyvédi képviselet fakultatív,¹³ valamint a tribunal de commerce (kereskedelmi bíróság) előtt folyó eljárásokban.¹⁴

47. Mindenesetre, függetlenül attól, hogy mely eljárásban engedélyezett az elektronikus kommunikáció, az e kommunikációs eszközhöz való hozzáférés az érintett bíróság illetékességi területén tevékenykedő ügyvédekre korlátozódik. A többi ügyvéd, így a valamely más tagállamban letelepedett ügyvédek számára csak a bíróság hivatalához való benyújtás, illetve a postai úton való megküldés engedélyezett.

2. A korlátozás fennállásáról

48. A fentiekben ismertetett jogi háttér alapján látható, hogy az elektronikus kommunikáció alkalmazása engedélyezett egyes olyan eljárásokban, amelyekben nem kötelező az ügyvédi képviselet, vagyis az előzetes döntéshozatal iránti kérelem által érintett eljárásokban.¹⁵

49. Mivel e lehetőség feltétele az RPVA-hoz való hozzáférés, nem kétséges, hogy az RPVA-fiók biztosításának megtagadása a francia kamarai tagsággal nem rendelkező ügyvédektől alkalmas arra, hogy a szolgáltatásnyújtás szabadságát érintő korlátozást jelentsen.

50. Ahogy ugyanis a CNB megállapítja, ezen elutasítás alkalmas arra, hogy akadályozza vagy kevésbé vonzóvá tegye a szabad szolgáltatásnyújtást a francia kamarai tagsággal nem rendelkező ügyvédek számára, mivel egyszerűen nem tudnak hozzáférni az eljárások elektronizációját lehetővé tévő szolgáltatáshoz, kivéve, ha következetesen igénybe veszik egy francia kamarai tagsággal és RPVA-fiókkal rendelkező ügyvéd segítségét.¹⁶

12 — Lásd a 2009. április 7-i rendeletet.

13 — Lásd: arrêté du 5 mai 2010 relatif à la communication par voie électronique dans la procédure sans représentation obligatoire devant les cours d'appel (a cour d'appel előtt zajló, kötelező jogi képviseletet nem igénylő eljárások során az elektronikus kommunikációról szóló, 2010. május 5-i rendelet, JORF 2010. május 15., 9041. o.). Ezen eljárások vonatkozásában úgy tűnik, hogy az igazságügyi minisztérium és a CNB között 2016. június 24-én kötött megállapodás hatálybalépése óta az elektronikus kommunikáció igénybevétele kötelező az RPVA-hoz hozzáféréssel rendelkező ügyvédek számára.

14 — Lásd: arrêté du 21 juin 2013 portant communication par voie électronique entre les avocats et entre les avocats et la juridiction dans les procédures devant les tribunaux de commerce (a tribunal de commerce előtt az ügyvédek közötti, illetve az ügyvédek és a bíróság közötti elektronikus kommunikációról szóló, 2013. június 21-i rendelet, JORF, 2013. június 26., 10526. o.).

15 — Lásd a jelen indítvány 43. pontját.

16 — Lásd a CNB írásbeli észrevételeinek 14. oldalát.

51. Márpedig az olyan jogszabály, amely kevésbé vonzóvá vagy nehezebbé teszi az ügyvédi szolgáltatások határokon átnyúló nyújtását, az EUMSZ 56. cikk és a 77/249 irányelv 4. cikke által tiltott korlátozásnak minősül.¹⁷

3. Az igazolás fennállásáról

52. A fent felidézett állandó ítélkezési gyakorlatnak megfelelően, a korlátozás „igazolható, amennyiben közérdeken alapuló kényszerítő indokra vezethető vissza, feltéve hogy alkalmas az általa elérni kívánt cél megvalósításának biztosítására, és nem lép túl az annak megvalósításához szükséges mértéken”¹⁸.

a) A közérdeken alapuló kényszerítő indok fennállásáról

53. A CNB és a francia kormány a megfelelő igazságszolgáltatás elvére hivatkoznak, mint olyan közérdeken alapuló kényszerítő indokra, amely igazolhatja, hogy megtagadják az RPVA-fiók biztosítását francia kamarai tagsággal nem rendelkező ügyvédek részére. Ehhez az első igazolási indokhoz a francia kormány hozzáteszi a jogi szolgáltatások végső címzettjének védelmét.

54. Vitathatatlan, hogy „egyrészt a fogyasztók védelme – különösképpen az igazságszolgáltatással kapcsolatosan eljáró személyek által nyújtott szolgáltatások címzettjei –, másrészt pedig a [megfelelő] igazságszolgáltatás védelme olyan célkitűzések, amelyek olyan közérdeken alapuló kényszerítő indokoknak tekinthetők, amelyek igazolhatják a szolgáltatásnyújtás szabadságának korlátozását [...]”¹⁹.

55. Márpedig a jogalanyok, vagyis a „jogi szolgáltatások végső fogyasztói” védelme, illetve a megfelelő igazságszolgáltatás szükségképpen kapcsolódik az ellenőrzésre és a felelősségre vonatkozó követelményekhez.²⁰

56. E tekintetben érdemes emlékeztetni arra, hogy a tagállamok között esetlegesen fennálló különbségek ellenére az Unió jogrendjében létezik az ügyvéd szerepéről alkotott közös elképzelés: az ügyvéd közreműködik az igazságszolgáltatásban, és köteles teljesen függetlenül és az igazságszolgáltatás érdekeit mindenekfelett szem előtt tartva azt a jogi segítséget megadni, amelyre az ügyfélnek szüksége van.²¹ A közérdekből támasztott és felügyelt szakmai etikai szabályok testesítik meg e védelem másik oldalát.²²

57. A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint ez az elképzelés a tagállamok közös jogi hagyományait tükrözi. Emellett megtalálható az uniós jogrendben is, ahogy az kitűnik a Bíróság alapokmányának 19. cikkéből,²³ közelebbről annak negyedik bekezdéséből, amely szerint „[a] felet a Bíróság előtt csak olyan ügyvéd képviselheti vagy segítheti, aki valamely tagállam bírósága előtt vagy az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodás más részes államának bírósága előtt eljárni jogosult”.

17 — Lásd ebben az értelemben: 2003. december 11-i AMOK-ítélet (C-289/02, EU:C:2003:669).

18 — 2006. december 5-i Cipolla és társai ítélet (C-94/04 és C-202/04, EU:C:2006:758, 61. pont).

19 — 2006. december 5-i Cipolla és társai ítélet (C-94/04 és C-202/04, EU:C:2006:758, 64. pont).

20 — Lásd ebben az értelemben: 1974. december 3-i van Binsbergen ítélet (33/74, EU:C:1974:131, 12. pont); 1996. december 12-i Reisebüro Broede ítélet (C-3/95, EU:C:1996:487, 38. pont), valamint 2002. február 19-i Wouters és társai ítélet (C-309/99, EU:C:2002:98, 97. pont).

21 — Lásd ebben az értelemben: 1982. május 18-i AM & S Europe kontra Bizottság ítélet (155/79, EU:C:1982:157, 24. pont); 2010. szeptember 14-i Akzo Nobel Chemicals és Akros Chemicals kontra Bizottság és társai ítélet (C-550/07 P, EU:C:2010:512, 42. pont); 2012. szeptember 6-i Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej kontra Bizottság ítélet (C-422/11 P és C-423/11 P, EU:C:2012:553, 23. pont), valamint 2014. június 12-i Peftiev-ítélet (C-314/13, EU:C:2014:1645, 28. pont).

22 — Lásd ebben az értelemben: 1982. május 18-i AM & S Europe kontra Bizottság ítélet (155/79, EU:C:1982:157, 24. pont); 2010. szeptember 14-i Akzo Nobel Chemicals és Akros Chemicals kontra Bizottság és társai ítélet (C-550/07 P, EU:C:2010:512, 42. pont), valamint 2012. szeptember 6-i Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej kontra Bizottság ítélet (C-422/11 P és C-423/11 P, EU:C:2012:553, 24. pont).

23 — Lásd ebben az értelemben: 1982. május 18-i AM & S Europe kontra Bizottság ítélet (155/79, EU:C:1982:157, 24. pont); 2010. szeptember 14-i Akzo Nobel Chemicals és Akros Chemicals kontra Bizottság és társai ítélet (C-550/07 P, EU:C:2010:512, 42. pont), valamint 2012. szeptember 6-i Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej kontra Bizottság ítélet (C-422/11 P és C-423/11 P, EU:C:2012:553, 23. pont).

58. A Bíróság maga is előírja az ügyvédek számára, hogy ahhoz, hogy közvetlen keresetek esetében képviselhesenek valamely felet, illetve, hogy részesülhessenek a Bíróság eljárási szabályzata által a meghatalmazottak, tanácsadók és ügyvédek részére biztosított kiváltságokból, mentességekből és kedvezményekből,²⁴ nyújtsanak be igazolást arról, hogy jogosultak eljárni valamely tagállam bírósága, illetve az EGT-megállapodás valamely más részes államának bírósága előtt.²⁵ Végül, ugyanilyen igazolásra van szükség ahhoz, hogy használni lehessen az e-Curia informatikai alkalmazást, amely lehetővé teszi az eljárási iratok elektronikus úton történő benyújtását és kézbesítését.²⁶

59. Azt, hogy a francia kamarai tagsággal nem rendelkező ügyvéd számára nem lehet RPVA-fiókot biztosítani, hasonló aggodalmak igazolják: az elektronikus kommunikációban részt vevő ügyvédek személyazonossága megbízhatóságának, illetve a kommunikáció titkosságának biztosítására irányuló kötelezettség.²⁷ A 2009. április 7-i rendelet 9. cikke szerint ugyanis „[a]z ügyvédek RPVA-hoz kapcsolódását azonosító biztosítja. Ez az azonosító egy olyan tanúsítási szolgáltatáson alapul, amely garantálja a természetes személy ügyvédi minőségének igazolását”.

60. Ebben az értelemben az RPVA-fiók és a biztosításához kapcsolódó szabályok a megfelelő igazságszolgáltatáshoz, illetve a jogi szolgáltatások végső címzettjének védelméhez tartoznak.

b) A vitatott intézkedések alkalmasságáról az elismert cél elérésére

61. Ezenkívül, ezen eszközök – vagyis az RPVA-fiók és a biztosításához kapcsolódó szabályok – álláspontom szerint alkalmasak e célok elérésének garantálására, mivel a helyi kamarák feladata az ügyvédek ügyvédi névjegyzékbe való felvétele, valamint a névjegyzék naprakész vezetése is, annak az ügyvédnek az azonosítása, aki kapcsolódni kíván az RPVA-hoz, pedig olyan személyes elektronikus tanúsítvány révén történik, amely az ügyvédek országos névjegyzékéhez kapcsolódik, amelyet a valamennyi francia ügyvédi kamara névjegyzékével végzett napi szinkronizáció révén automatikusan frissítenek.

62. A rendszer tehát lehetővé teszi, hogy kizárólag a hivatás gyakorlásának engedélyezéséhez szükséges feltételeknek megfelelő ügyvédek kapcsolódhassanak az RPVA-hoz.

c) A vitatott intézkedések arányosságáról

63. Ezzel szemben az, hogy a francia kamarai tagsággal nem rendelkező ügyvédek részére az RPVA-fiók biztosítása minden további nélküli megtagadásának igazolása érdekében arra hivatkoznak, hogy nincs uniós szintű ügyvédi névjegyzék, álláspontom szerint túllép az ügyvédi minőség igazolásához, és ebből következően a kötelező ügyvédi képviselettel nem járó eljárások során a jogi szolgáltatások címzettjei védelmének, illetve a megfelelő igazságszolgáltatás biztosításához szükséges mértéken.

64. Annak érdekében ugyanis, hogy megfeleljen az arányosság követelményének, a vizsgált intézkedés nem léphet túl azon, ami szükséges a követett jogszerű cél eléréséhez. Másként fogalmazva, a szabályozó hatóságnak a különböző lehetséges opciók közül azt kell kiválasztania, amely a legkevésbé sérti a szóban forgó jogot vagy szabadságot.

24 — A Bíróság eljárási szabályzata 44. cikke (1) bekezdésének b) pontja.

25 — A Bíróság eljárási szabályzata 119. cikkének (3) bekezdése.

26 — Lásd az e-Curiához való hozzáférés létrehozása iránti kérelemhez kötelezően csatolandó iratokat a következő címen: <https://curia.europa.eu/e-Curia/access-request-step1.faces?conversationContext= 2>.

27 — Lásd az igazságügyi minisztérium és a CNB között 2010. június 16-án kötött megállapodás III. A. cikkének 2. pontját.

65. Márpedig, noha az ügyvéd személyazonosságának és ügyvédi minőségének igazolása vitathatatlanul előírható az RPVA-fiók biztosításának előfeltételeként, e minőség napi ellenőrzése túlzottnak tűnik, mivel kizárólag műszaki okokból azt eredményezi, hogy nincs lehetőség egy modern, gyors és biztonságos kommunikációs eszköz használatára.²⁸

66. Az ebből eredő tilalom annál is aránytalanabb, mivel azzal a következménnyel jár, hogy az érintett bíróságok hivatalával kizárólag postai úton lehet kommunikálni. Ez az eljárási mód álláspontom szerint nem felel meg a XXI. század elején használatos munkamódszereknek.

67. Ezenkívül megjegyzem, hogy az utóbbi esetben a megfelelő igazságszolgáltatás biztosítására és a jogi szolgáltatások címzettjei védelmének garantálására irányuló törekvés kevésbé tűnik kényszerítő erejűnek, mivel az ügyvédi minőség igazolása nem tűnik következetes és állandó jelleggel előírtnak a postai út igénybevétele esetén.

68. E körülmények között az egyfelől a modern világban az ügyvédek szolgáltatásnyújtási szabadsága, másrészt a jogi szolgáltatások címzettjeinek védelme és a megfelelő igazságszolgáltatás közötti egyensúly például az ügyvédi minőség időszakos, illetve az egyes új eljárások során történő igazolása révén érhető el.

69. Vitathatatlanul nem lehet kizárni, hogy amennyiben Franciaország úgy döntene, hogy az együttműködő ügyvéd igénybevételét kiterjeszti azon eljárásokra, amelyeknél a jogi képviselet nem kötelező (a 77/249 irányelv 5. cikkében biztosított lehetőség), akkor az RPVA-fiók szolgáltató ügyvéd általi használatának tilalma igazolható lehetne.²⁹

70. Ugyanakkor magának ennek a több, mint negyven éve kialakított eljárásnak a relevanciáját is kétségtelenül érdemes lenne felülvizsgálni az ügyvédi hivatás modern gyakorlásának, illetve a jogalanyok jelenlegi igényeinek fényében, anélkül azonban, hogy feláldoznánk a jogalany védelméhez szükséges garanciákat. Mindazonáltal az ilyen vizsgálat túlmutat a bírósági feladatokon, és azzal adott esetben a jogalkotónak kell foglalkoznia.

VII. Véggövetkeztetések

71. Az RPVA-fiók biztosításának megtagadása egy tagállami kamarába megfelelően bejegyzett ügyvédtől, pusztán abból az indokból, hogy nincs bejegyezve azon másik tagállam kamarájába, ahol az RPVA üzemel, a szolgáltatásnyújtás szabadsága korlátozásának minősül.

72. E megtagadás indoka vitathatatlanul a megfelelő igazságszolgáltatásra törekvés, valamint a jogi szolgáltatás végső címzettjei, a jogalanyok védelme, az ügyvédi minőség ellenőrzésének garantálása révén. Ez az intézkedés azonban túlmegy a fent hivatkozott célok eléréséhez szükséges mértéken.

28 — A francia kormány képviselőjének magyarázatai szerint az ilyen műszaki akadályoknak egyébként hamarosan meg kell szűnniük, amikor realizálódik a CCBE és a Bizottság által megvalósított, az európai ügyvédek azonosítását szolgáló „Find-A-Lawyer 2” projekt.

29 — Az e rendelkezésnek a Bíróság által az 1988. február 25-i Bizottság kontra Németország ítéletben (427/85, EU:C:1988:98) tulajdonított értelmezés tiszteletben tartásával.

73. Következésképpen e megfontolásokra figyelemmel azt javaslom, hogy a Bíróság a tribunal de grande instance de Lyon (lyoni általános hatáskörű bíróság, Franciaország) elnöke által előzetes döntéshozatal céljából előterjesztett kérdésekre a következőképpen válaszoljon:

„Az ügyvédi virtuális magánhálózathoz való hozzáférést lehetővé tevő fiók biztosításának megtagadása egy tagállami kamarába megfelelően bejegyzett ügyvédtől, pusztán abból az indokból, hogy nincs bejegyezve azon másik tagállam kamarájába, ahol az ügyvédi tevékenységét a szolgáltatásnyújtás szabadságának megfelelően végezni szeretné, az ügyvédi szolgáltatásnyújtás szabadsága tényleges gyakorlásának elősegítéséről szóló, 1977. március 22-i 77/249/EGK tanácsi irányelv 4. cikkébe ütközik.”